

УДК 61(09):617(477.87)

І.М. Рогач, Д.В. Данко, В.І. Ряшко

Микола Георгійович Вітенбергер – ювелір хірургічної справи. До 110-річчя від дня народження

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Мета – вивчити професійну діяльність Миколи Георгійовича Вітенбергера, колишнього завідувача хірургічного відділення Мукачівської центральної районної лікарні, вчителя наступних поколінь лікарів-хірургів.

Матеріали: спогади сучасників, документи особової справи та родинного архіву.

Методи: історичний, системний та структурно-логічний аналіз.

Результати. У роботі висвітлено яскраві сторінки життя і діяльності видатного лікаря, одного із старійшин хірургії Закарпаття, організатора хірургічної служби Мукачева – Миколи Георгійовича Вітенбергера (1909–1997 рр.). Публікація приурочена 110-ій річниці від дня його народження.

Висновки. Микола Вітенбергер – це людина, яка створила хірургічну службу в Мукачеві, людина реформатор-шукач, особистість ризикована, але в той же час відповідальна, талановита та освічена, яка сміливо робила перші кроки в нових на той час галузях хірургії. Це дійсно видатна особистість минулого століття, яку будуть пам'ятати в Закарпатті ще не одне десятиліття.

Ключові слова: лікарі, біографії, хірургія Закарпаття, історія.

Вступ

Одним із старійшин хірургічної справи на Закарпатті є Микола Вітенбергер – лікар-експериментатор, лікар-новатор та майстер своєї справи. До 110-ї річниці від дня його народження варто розповісти сучасникам про його життя та лікарську діяльність.

Мета роботи – вивчити професійну діяльність Миколи Георгійовича Вітенбергера, колишнього завідувача хірургічного відділення Мукачівської центральної районної лікарні, вчителя наступних поколінь лікарів-хірургів.

Матеріали та методи

Для досягнення поставленої мети використано методи історичного, синтетичного та структурно-логічного аналізу. Матеріалами були спогади сучасників, документи особової справи та родинного архіву.

Результати дослідження та їх обговорення

Микола Георгійович Вітенбергер народився 11 жовтня 1909 року в місті Свалява, Закарпаття (на той час Підкарпатська Русь) в родині службовця. Був п'ятою дитиною, мав ще двох братів і двох сестер. Батько був начальником відділення зв'язку, помер у 1937 році; мати – домогосподаркою, померла у 1930-му.

З 1915 р. Микола Георгійович навчався у місцевій угорськомовній початковій школі, яку закінчив у 1919-му. У цьому ж році вступив до Мукачівської реальної гімназії, в якій навчався до 1927 року. Одержавши атестат зрілості,

продовжив навчання на медичному факультеті Празького Карлового університету. Під час навчання допитливий юнак працював у терапевтичній та хірургічній університетських клініках, а під час літніх канікул – в лікарнях Трнави, Мукачева, Римацької Собботи, переважно хірургом [1].

У своєму останньому інтерв'ю Микола Георгійович пригадував, що за час навчання в університеті мав кілька перездач, і, як не дивно, саме з хірургії. Даний предмет викладав професор Ірасек, який вимагав блискучих знань і вмінь, миттєво і безпомилково встановлювати діагноз. Студент М.Г. Вітенбергер після кількох невдалих спроб здати іспит був змушений просити дозволу на перездачу у самого міністра. Вже через багато років після цього, відповідаючи на запитання «як ви стали хірургом», талановитий лікар відповідав: «...частково випадково, а частково – зі злості на хірургію» [5, 7].

14 грудня 1934 року Микола Георгійович одержав диплом з «...присвоєнням наукового ступеня і звання «Доктора загальної медицини» з правом займатися медичним мистецтвом» [1].

Повернувшись на Закарпаття, з 13.06.1935 по 31.12.1938 року працював ординатором хірургічного та акушер-гінекологічного відділень Мукачівської лікарні. З 1.01.1939 по 1.09.1944 року працював лікарем і завідувачем медичного пункту табачної фабрики в Мукачеві. У зв'язку з туберкульозом легень був звільнений від військової повинності в угорському війську. Однак восени 1944 року був призваний у робітничий батальйон, в якому прослужив чотири місяці у якості лікаря. Після цього до визволення Закарпаття Червоною Армією, за автобіографією, працював дільничним лікарем у Волівці [1].

На фото М.Г. Вітенбергер

З приходом на Закарпаття радянської влади наказом Ч:ХІ.120.250/1945 від 15 лютого 1945 р. Уповноваженим у справах охорони народного здоров'я Народної Ради Закарпатської України Микола Георгійович був призначений дільничним лікарем міста Мукачева та дільниці, яка до нього відносилась, а з липня 1945 р. відділом охорони здоров'я Закарпатської України у зв'язку з урядовою потребою призначається завідувачем хірургічного кабінету в Мукачівську поліклініку на один робочий день тижня і лікарем-хірургом в Мукачівську лікарню (0,5 ставки), де потім працював до кінця життя. За перші роки роботи в Мукачеві Микола Георгійович деякий час очолював акушер-гінекологічне відділення, виконував обов'язки завідувача першого хірургічного відділення, був ургентним хірургом. У цей час доводилось виконувати багато різної складності операції. Багато чого Микола Георгійович навчився саме від головного хірурга лікарні – Олександра Васильовича Фединця, крім того постійно вивчав нові методики оперативних втручань, аналізував нові дані у тих чи інших галузях хірургії, він постійно читав книги, до того ж європейських авторів. Інакше кажучи, він постійно збагачував багаж своїх знань, днював і ночував в операційних [1, 4, 6].

У 1948 році Президією Верховної Ради СРСР за досягнуті успіхи Микола Георгійович був нагороджений медаллю «За доблесну працю». Перебуваючи у постійному пошуці, він пройшов курси спеціалізації з легеневої хірургії в Українському НДІ туберкульозу (1948), грудної хірургії в Москві (1956), цикл торакальної

хірургії у Київському інституті удосконалення лікарів (1960).

З 1950 року Микола Георгійович – завідувач хірургічного відділення ортопедо-травматологічного напрямку. На базі міської лікарні ним було відкрито відділення хірургії легень, де він працював на громадських засадах. Згідно статистики з його власного архіву, хірург Вітенбергер М.Г. виконав півтора тисячі без двох подібних операцій, після яких померло тільки трое.

У 1952 році О.В. Фединець переїхав до Ужгорода, викладати в Ужгородській державній університет. Головним хірургом в Мукачеві став М.Г. Вітенбергер. Застосовуючи найсучасніші досягнення медицини – методи діагностики та лікування – він постійно оперував. Він брався за складні випадки, ризикував, створював нові способи вирішення тієї чи іншої хірургічної проблеми. Завдяки М. Вітенбергеру на Закарпатті почали виконувати перші операції на серці. Все почалось після того, як Микола Георгійович повернувся зі стажування в Києві і, збагатившись новими знаннями, почав втілювати здобутий ним досвід. За роки хірургічної практики Микола Георгійович оволодів усіма видами оперативної допомоги, в т. ч. операції по способу Вертгайма, резекції шлунка, кавернотомії, торакопластики... Однак більшість його часу забирала все таки хірургія черевної порожнини. Тут він був справжнім майстром: видаляв шлунок і формував новий з кишечника, формував новий сечовий міхур, після резекції останнього, прооперував не одного пацієнта з діагнозом рак. Він почав практикувати субдуральну анестезію, яку виконували одиниці на той час. Для нього поняття «неоперабельний випадок» не існувало. Як він сам говорив: «...розріжемо – побачимо» [4, 6, 7].

Микола Георгійович став одним із ведучих хірургів Мукачівської лікарні. Більше того, він працював над удосконаленням операційного інструментарію: винайшов апарат для зшивання кульги бронха і апарат для накладання анастомозу при резекції шлунку та кишечника. М.Г. Вітенбергером було створено макети, а сконструював власне ці апарати майстер Ярош. 1955 року Микола Георгійович був нагороджений значком «Відмінник охорони здоров'я». 1957 року – обраний депутатом до міської ради депутатів трудящих Мукачева. 1959 року за бездоганну роботу і у зв'язку з 50-літтям закарпатським облздороввідділом йому була оголошена подяка із занесенням до особової справи (Наказ № 216) [1].

Микола Георгійович був справжнім хірургом-практиком, щоденно рятуючи життя, він став легендою хірургії Мукачева – як і Олександр Фединець. Працював щодня. У свята і вихідні... Його часто викликали на консультації по області, на ургентні операції, чергування...

Єдиною справою, якою він не займався, була наука. Микола Вітенбергер вважав, що це просто марнування свого часу на папірці і дороги [5, 7]. Свій вільний час він витрачав на спорт (теніс, катання на лижах), подорожі чи просто отримував задоволення від гри на фортепіано. Був одружений з Катериною Кубіні, жили вони в будиночку навпроти міської поліклініки. Мав чотирьох дітей, всі дівчата, але тільки одна з них – Єва – пішла по стопах

батька – закінчила Ужгородський державний університет і стала лікарем. Всі інші доньки займались музикою. З онуків ніхто не продовжив медичну династію хірурга.

Але, не дивлячись на це, Микола Георгійович охоче ділився своїми знаннями і навчав своїх наступників усього чого вмів сам. Серед його учнів можна виділити Повча Андрія Івановича, Бігарі Омеляна Васильовича, Бабілю Василя Васильовича. Їх професіоналізм він постійно визнавав і поважав. Варто також згадати Одашевську Сюзанну Максимівну та Мозера Івана Івановича (онкологи), Химинця Юрія Юрійовича (травматолога), Кушніра Михайла Петровича і Росула Михайла Петровича (урологів). Що там говорити, його школа – вся мукачівська хірургія. Всі його учні згадують Миколу Георгійовича як талановитого лікаря, організатора хірургічної служби Мукачева, людину великої душі і серця. Такої ж думки про нього і його пацієнти, а їх було багато. В Мукачеві говорять: «Він знав пів-Мукачева, його – все Мукачево!».

Скільки людей йому вдячні за врятовані життя і повернене здоров'я? Таких тисячі.

Помер Микола Георгійович Віттенбергер 31 серпня 1997 року, самотньо проживаючи у старенькому будиночку навпроти мукачівської поліклініки. Сьогодні, як данина пам'яті, вулиця, на якій він проживав, названа на його честь [2].

Висновки

Микола Георгійович Віттенбергер був хірургом від Бога. По-перше – це людина, яка створила хірургічну службу в Мукачеві, по-друге – сміливо робила перші кроки в нових на той час галузях хірургії і по-третє – це людина реформатор-шукач, особистість ризикована, але в той же час відповідальна, талановита та освічена. Це дійсно видатна особистість минулого століття, яку будуть пам'ятати в Закарпатті ще не одне десятиліття.

Література

1. *Архів* департаменту охорони здоров'я Закарпатської облдержадміністрації, особова справа.
2. *Віттенбергер* Микола / Пагирия В. // Вулиці Мукачева в іменах: довідник вулиць міста Мукачева в іменах і назвах / В. Пагирия, Ф. Шандор. – Мукачево : Карпатська вежа, 2014. – С. 26.
3. *Віттенбергер* Микола, хірург (1909–1997) // Дочинець М. Енциклопедія Мукачева в іменах / М. Дочинець, В. Пагирия. – Мукачево : Карпатська вежа, 2006. – С. 240. – (Бібліотека мукачівця).
4. *Дочинець М.* Майстер плоті. Він міг стати професором в Ужгороді, світилом медицини в Києві чи Будапешті, але не мав на це часу, бо робив безупинно операції в Мукачеві. У ці дні Миколі Віттенбергу виповнилося б 100 років / М. Дочинець // Фест. – 2009. – 12–18 листопада. – С. 13.
5. *Дочинець М.* Останнє інтерв'ю з конструктором плоті: [до 90-річчя від дня народження] / М. Дочинець // Новини Закарпаття. – 1999. – 19 жовтня. – С. 7.
6. *Дочинець М.* Провінційний доктор Віттенбергер / М. Дочинець // Мукачево і мукачівці: науково-популярні нариси і статті / В. Пагирия, М. Дочинець. – Ужгород : Гражда, 1994. – С. 123–127.
7. *Дочинець М.* Провінційний доктор Віттенбергер / М. Дочинець // Новини Закарпаття. – 1992. – 21 липня. – С. 7.
8. *Соломонова А.* Врач-новатор : [о хирурге Мукачевской горбольницы Н.Г. Виттенбергере] / А. Соломонова, Т. Смелая // Советское Закарпатье. – 1956. – 21 октября.
9. *Сухан Ю.* Сердце, бейся! : [о работе хирурга Н.Г. Виттенбергера] / Ю. Сухан // Закарпатская правда. – 1960. – 19 апреля.

Дата надходження рукопису до редакції: 01.03.2019 р.